

การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

ชื่อเรื่อง การใช้กิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม A Moral Development by Using "Kha Ya Boon" Activities

ผู้วิจัย สมจิตร เสาร์ศรีจันทร์

ผู้วิจัยร่วม รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ถาวร เสาร์ศรีจันทร์

ปีที่ทำวิจัยเสร็จ พ.ศ.2552

ความสำคัญ และความเป็นมาของการวิจัย

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขยะ” คือ หยากเยื่อ หรือมูลฝอย และคำว่า “บุญ” คือ การทำความดีตามหลักคำสอนในศาสนา หรือหมายถึงความดี หรือคุณงามความดี เมื่อนำเอาคำ 2 คำ คือขยะกับบุญมารวมกันเป็น “ขยะบุญ” จึงหมายถึงหยากเยื่อ มูลฝอย เศษกระดาษ ตลอดจนวัสดุสิ่งของที่คนไม่ใช้แล้ว และทิ้งเรี่ยราดในบริเวณโรงเรียน แล้วถูกนำมารวบรวมเก็บไว้เพื่อนำไปขาย นำรายได้มาเป็นทุนการศึกษา และเศษกระดาษบางอย่างก็ทำรีไซเคิลนำมาใช้ใหม่ได้อีก การฝึกเด็กให้รู้จักช่วยกันเก็บขยะ มูลฝอยที่ตกหล่นในบริเวณโรงเรียน ถือว่าให้เด็กทำความดี คือทำบุญตามหลักคำสอนในศาสนา

ทางได้มาแห่งบุญตามหลักพระพุทธศาสนาทำได้ถึง 10 วิธี เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ ได้แก่ 1) **ทานมัย** คือบุญที่เกิดจากการทำทานแก่พระภิกษุสงฆ์หรือแก่บุคคลที่ควรให้โดยทั่วไป 2) **ศีลมัย** คือบุญที่เกิดจากการรักษาศีล คือการรักษากาย และวาจาไม่ให้ทำความชั่ว 3) **ภาวนามัย** คือบุญที่เกิดจากการเจริญสมาธิภาวนาเพื่อทำจิตใจให้สงบเยือกเย็น 4) **อปจายนมัย** คือบุญที่เกิดจากการประพฤติอ่อนน้อมต่อมตน 5) **ไวยวัจฉมัย** คือบุญที่เกิดจากการให้ความช่วยเหลือการงานที่ถูกต้องควร 6) **ปัตติทานมัย** คือบุญที่เกิดจากการอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้อื่น 7) **ธัมมัสสวนมัย** คือบุญที่เกิดจากการฟังธรรม 8) **ปัตตานโมทนา** คือบุญที่เกิดจากการอนุโมทนา 9) **ธัมมเทศนามัย** คือบุญเกิดจากการเทศนา 10) **ทิฏฐุชุกัมม** คือบุญที่เกิดจากการทำความเห็นให้ตรงตามเป็นจริง

ส่วนคำว่า “จริยธรรม” (Morality) คือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง และส่วนรวม จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย จึงไม่มีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน การเกิดจริยธรรมมาจากแรงจูงใจโดยมีกฎหมายเป็นแรงหนุนภายนอกให้คนมีจริยธรรม โดยทั่วไปจริยธรรมมักจะอิงกับศาสนา ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม และยังหยั่งรากลึกอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี ที่สำคัญคือจริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัย หากได้ฝึกบ่อยๆ ทำบ่อยๆ ซ้ำๆ จนเป็นนิสัยกลายเป็นคุณธรรม เป็นการริเริ่มจากภายนอกเข้าสู่ภายใน และเกิดเป็นลักษณะนิสัยเป็นคุณลักษณะที่ดีในจิตใจ นอกจากนี้จริยธรรมยังเป็นเรื่องระบบคุณค่า คือ ความดี - เลว - ถูก - ผิด - เหมาะสม - ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นเรื่องที่ตัดสินกันในภาวะนิสัยดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมโดยเฉพาะการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนไม่ควรมุ่งเน้นด้วยการใช้ระเบียบข้อบังคับทางกฎหมาย แต่ควรใช้กิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะเกิดมรรคเกิดผล

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปัจจุบันมุ่งเน้นเอาคุณธรรมนำความรู้ และสังคมก็คาดหวังว่า การปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมจะเป็นวิถีทางสำคัญในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้มีคุณลักษณะตามที่ต้องการ และสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเป็นปกติสุข ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบทุกคนที่จะช่วยกันปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้แก่สมาชิกของตนเอง ดังนั้นโรงเรียนในฐานะที่เป็นสถานศึกษา และเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่สร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ได้รับการคาดหวังจากสังคมให้ดำเนินการระบบบาทอันชอบด้วยเหตุผลในการปลูกฝัง ปลูกเร้าให้นักเรียนเป็นคนที่มีคุณภาพใน

การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ของมนุษยชน มีความเข้าใจในหลักแห่งความจริงที่ซบด้วยเหตุและผล โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีจุดเน้นในการปลูกฝังจริยธรรม และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ คุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมต่างๆ ที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมชยะบุญ เป็นต้น แต่สภาพความเป็นจริง โรงเรียนส่วนมากยังมีจุดเน้นคือสติปัญญาความรู้มากกว่า การเน้นคุณธรรมจริยธรรม หากกระบวนการในการจัดการศึกษายังเป็นเช่นนี้อยู่ คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตก็คงไม่แตกต่างไปจากปัจจุบันคือ ประชากรของประเทศมีความรู้ มีสติปัญญา มีความสามารถในเทคโนโลยีต่างๆ แต่บกพร่องด้านคุณธรรมจริยธรรม

โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่เป็นสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา ยึดมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยเน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า คิดวิเคราะห์ สืบเสาะแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตนเอง และที่ถือว่าสำคัญที่สุด คือการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนซึ่งจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัย เน้นสร้างจริยธรรมให้เกิดเป็นนิสัยแก่นักเรียน โดยมีความเชื่อว่าจริยธรรมเป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ และเป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องผลักดันให้เกิดสัมฤทธิ์ผล เพื่อสร้างให้นักเรียนมีลักษณะของการเป็นผู้ใฝ่รู้บนพื้นฐานแห่งความไม่ผิด ทั้งนี้โรงเรียนได้เลือกใช้กิจกรรมชยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรมให้กับผู้เรียนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังจัดกระบวนการเรียนการสอน บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในการสอนวิชาต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในจำนวนกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดขึ้น มีกิจกรรมชยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนที่เด่นชัด มีผลเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ด้วยมุ่งหวังที่จะนำข้อมูลที่ค้นพบ สาระที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมนักเรียน เป็นคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า “จะปลูกฝังจริยธรรมด้วยวิธีการอย่างไร”

แนวคิด/บทความ

1. แนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรม
 - 1.1 การปรับพฤติกรรม
 - 1.2 การใช้กระบวนการกลุ่ม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเน้นที่จริยธรรมก่อนความรู้
3. ทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura)
4. บทความเรื่อง “ชยะบุญหนุนคุณธรรมนำชีวิตวิถีพุทธสู่เศรษฐกิจพอเพียง”
5. บทความเรื่องความรู้คู่คุณธรรม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการปลูกฝังจริยธรรมโดยใช้กิจกรรม “ชยะบุญ”
2. เพื่อศึกษาผลของการปลูกฝังจริยธรรมจากกิจกรรม “ชยะบุญ”

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เหตุผลที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะมุ่งเน้นการศึกษาถึงพฤติกรรมการแสดงออก อันเป็นลักษณะนิสัยของบุคคล โดยผ่านการคิดและการพิจารณาของแต่ละบุคคล อาจจะเหมือนกัน หรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของบุคคล เป็นเรื่องละเอียดอ่อน มีลักษณะพลวัต (Dynamic) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมในหลายมิติ จึงได้เลือกใช้วิธีวิจัยดังกล่าว

ประชากร

นักเรียนโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1,800 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยมุ่งศึกษารายละเอียดจากผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ได้เลือกวิธีการหาข้อมูล (Key Informant) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่มนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม จำนวน 30 คน ได้คัดเลือกจากกลุ่มประชากร 1,800 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมขยะบุญ

ตัวแปรตาม คือ นักเรียนรักษาความสะอาด มีระเบียบวินัย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด เช่น เมื่อพบเห็นหยากเยื่อมูลฝอย เศษกระดาษ ที่ตกเรี่ยราดในบริเวณโรงเรียนก็รีบเก็บใส่ถังขยะทันที

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตัวผู้วิจัย** ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือวิจัยอย่างหนึ่ง เพราะการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายให้คนสัมผัสกับคน คือตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น จึงต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล ก่อนที่จะสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง

2. **แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง** เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่ทำการศึกษาไว้กว้าง ล่วงหน้า เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยในการซักถามรายละเอียดจากผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้กำหนดหัวข้อของการศึกษาไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

- วิธีการปลูกฝังจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมขยะบุญ ได้แก่ ขั้นตอนกิจกรรม สื่อ อุปกรณ์ และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม

- ผลของการปลูกฝังจริยธรรม โดยใช้กิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม มีผลต่อความคิด ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอย่างไร

3. **การสนทนากลุ่ม (Focus Group)** โดยการคัดเลือกเชิญผู้ปกครองนักเรียน ครู ในโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ และผู้เกี่ยวข้องมาสนทนาเกี่ยวกับกิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม มีผลต่อระบบคิด และการแสดงพฤติกรรมอย่างไร

4. **แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม** เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

5. **สมุดบันทึกบัญชีประจำวัน** นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม จะต้องเขียนรายงานให้ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมทราบ

การรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและไม่มีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 ราย โดยการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมส่วนตัวในการสนทนาพูดคุยในเรื่องราวทั่วไป อย่างไม่เป็นทางการในโอกาสต่างๆ เช่น การพูดคุยในระหว่างการพักผ่อน หรือการร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อศึกษาข้อมูลทางอ้อม

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการจัดกลุ่มสนทนา ระหว่างกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 30 ราย กลุ่มตัวแทนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรมจำนวน 30 ราย กลุ่มพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่มาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 4 รูป ซึ่งทำให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างกัน

3. การสังเกตทางกายภาพ การสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนในขณะร่วมกิจกรรมขยะบุญเป็นทุนการปลูกฝังจริยธรรม และในเวลาว่างกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้กระทำไปพร้อมๆ กับช่วงเวลาเก็บข้อมูล และมีการบันทึกแยกหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อโยงใยถึงความสัมพันธ์ และความน่าเชื่อถือของปัจจัยต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามประเด็นที่กำหนด จึงสรุปผลการวิจัยใน 2 ประเด็น คือ วิธีการปลูกฝังจริยธรรมโดยใช้กิจกรรม “ขยะบุญ” และผลของการปลูกฝังจริยธรรมจากกิจกรรม “ขยะบุญ” โดยการโยงผลการวิจัยที่ได้รับ กับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา รวมทั้งโยงใยให้เห็นความสัมพันธ์ว่าการที่กิจกรรมขยะบุญเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม ได้รับความสนใจและยอมรับจากนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้เกี่ยวข้อง เป็นผลเนื่องมาจากเน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของสังคมทั่วไป และที่สำคัญยังสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ที่ต้องการให้โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันการศึกษา มีความสะอาด น่ารื่นรมย์ และนักเรียนมีนิสัยรักความสะอาด

สรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. วิธีใช้กิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถสมัครเป็นสมาชิกเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเป็นสมาชิกแล้วจะได้รับการอบรมจากครูและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการนำขยะที่ใช้แล้วกลับมาใช้ได้อีก (Recycle) การเก็บขยะมูลฝอยที่ถูกวิธีตามหลักอนามัย โดยใช้ถุงมือ และคีมคีบ และจะได้รับสมุดบันทึกบุญเพื่อบันทึกจำนวนเศษขยะที่เก็บได้แต่ละวัน จำนวนกี่ชิ้น แปลงจำนวนชิ้นเศษกระดาษที่เก็บได้เป็นคะแนน ขยะ 1 ชิ้น มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน เมื่อสิ้นสัปดาห์ คือ ทุกวันศุกร์ตอนเช้าในขณะเข้าแถวเคารพธงชาติ จะประกาศหน้าเสาธงว่าผู้ใดคะแนนมากที่สุดคือใคร โดยผู้ที่ได้คะแนนสะสมตามเกณฑ์กำหนดจะมีสิทธิ์ประดับป้ายเด็กดีติดหน้าอก รับเกียรติบัตร การไปทัศนศึกษา และร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

2. เนื้อหาของการปลูกฝังจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ประกอบด้วยภารกิจ และการเก็บขยะบุญกิริยาวัตร ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมขั้นพื้นฐาน 8 ประการ ผูกพันกับพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุนทางจริยธรรม เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม การมีระเบียบวินัยในการเดินแถว การปฏิบัติตนในขณะรับประทานอาหาร การแสดงความเคารพครู การพูดคุยกับผู้ใหญ่ การแต่งกาย มารยาทในการเดินผ่านผู้อื่น เป็นต้น

3. สื่อในการใช้กิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม ประกอบด้วยสมุดบันทึกบุญ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกิจกรรม เช่น ถังเก็บขยะ อุปกรณ์การเก็บขยะ ผ้าปิดจมูกเพื่อป้องกันฝุ่น เป็นต้น

4. ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม ประกอบด้วยครูประจำชั้น ซึ่งจะมีบทบาทในการดูแล และให้คำปรึกษา พระสงฆ์ซึ่งเป็นพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่มาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตลอดภาคเรียนที่ 1 ของทุกปี และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการอบรมบ่มเพาะนิสัยเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด ความมีวินัยในตนเอง ตลอดจนบูรณาการกิจกรรมขยะบุญเข้ากับองค์ความรู้ทางศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์ในการบันทึกข้อมูลเพื่อรายงานตามความเป็นจริง เป็นต้น

การอภิปรายผล

1. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม มีการพัฒนาลักษณะพฤติกรรม และค่านิยมที่สะท้อนให้เห็นว่า เป็นผู้รักความสะอาด เป็นผู้มีระเบียบวินัย ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยเรี่ยราดในโรงเรียน มีความซื่อสัตย์ ตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งการกระทำความดี คือ บุญ และโทษแห่งการกระทำผิด คือ บาป รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและค่านิยมเช่นนี้ สอดคล้องกับเป้าหมายของการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ตามแนวคิดการดำเนินงานกิจกรรมขยะบุญ คือ มารยาทดี มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ เป็นผู้พิชิตขยะ เสียสละเพื่อส่วนรวม

2. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม จะมีจิตสำนึกที่ดี รักการทำงาน ไม่เลือกงาน มีน้ำใจ มีความสามัคคี มีความเป็นกัลยาณมิตร ระหว่างกลุ่มพี่ กลุ่มน้อง และระหว่างกลุ่มเพื่อน

ร่วมงาน รักความสะอาด รักการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 405 คนได้รับการคัดเลือกเป็นดาวแห่งความดี (V-Star) ประจำโรงเรียน เครือข่ายนักเรียนรักการทำความดี มีจำนวนมากขึ้นทุกวัน

3. โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธ และได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนแกนนำฟื้นฟูศีลธรรมโลก โดยได้รับทุนเพื่อดำเนินงานตามโครงการเป็นเงิน 54,000 บาท นอกจากนี้โรงเรียนยังได้รับเงินขายเศษขยะจากนักเรียน ในกิจกรรมขยะบุญ สมทบทุนสร้างโรงอาหาร อาคารเรียนซึ่งเงินที่ได้จากกิจกรรมดังกล่าวนี้นักเรียนจะมอบให้เป็นรายได้ของโรงเรียน

กิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรมดังกล่าว ได้รับการยอมรับจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องว่าสามารถปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนอย่างได้ผล นับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่าให้กับนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังจริยธรรมที่หน่วยงานทางการศึกษาทุกแห่งควรนำไปประยุกต์ใช้

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม มีลักษณะเป็นกระบวนการที่มีการกำหนดวางแผนการดำเนินงาน และออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ในลักษณะของการสอนด้วยการปฏิบัติจริง ที่เชื่อว่าการเรียนรู้จริยธรรมไม่ใช่เกิดจากเพียงการสอน หากแต่เกิดจากการเรียนรู้จากการทำกิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ ที่แทรกซึมเข้าไป และการเรียนรู้จะสัมพันธ์กับความเชื่อ ดังนั้น หากสร้างให้นักเรียนเกิดความเชื่อ หรือค่านิยมที่ถูกต้อง ก็ย่อมจะมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1977 อ้างใน ชัยพร วิชชาวุธ และคณะ 2544: 131-134) ซึ่งกล่าวว่ารูปแบบการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคล สามารถกระทำได้ทั้งการจัดประสบการณ์ตรงและการจัดประสบการณ์ทางอ้อม ได้แก่ การยกตัวอย่าง การบอกเล่า หรือการจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จริยธรรม เพื่อสร้างให้บุคคลเกิดความเชื่อและเมื่อบุคคลเกิดความเชื่อในเรื่องจริยธรรมใดๆ ก็จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรมเช่นนั้น

สำหรับแนวคิดสำคัญในการดำเนินกิจกรรมขยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม พบว่ามีการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของแนวคิดหลัก คือ การเสริมแรงเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ การจัดบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้ออำนวย การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการเน้นมีส่วนร่วมสูงสุดของผู้เรียนในการเลือกตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่องการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ด้านความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง ของกองการวิจัยทางการศึกษา (2542) ที่พบว่าแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านรูปแบบการศึกษาที่มุ่งเน้น การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ บทบาทสมมุติ การสอนแบบบูรณาการ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ฯลฯ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิด และการมีส่วนร่วมสูงสุดในการปฏิบัติ พร้อมทั้งคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า การปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมที่ได้ผลดีนั้น เกิดจากการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และได้มีโอกาสคิด และตัดสินใจเพื่อการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่พึงพอใจ นักเรียนทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเอง หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม ดังนั้นในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม จึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และทำกิจกรรมตามความสนใจ

สิ่งที่สำคัญ คือ การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสมจะเป็นปัจจัยในการสนับสนุน และดึงดูดให้นักเรียนเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นในการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเอง ดังนั้นหากสถานศึกษามีเป้าหมายในการพัฒนาจริยธรรมให้นักเรียนอย่างจริงจัง จึงควรที่จะดำเนินการในการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริม อาทิ การจัดสถานที่ให้สะอาดงามตา เกิดความร่มรื่นทางจิตใจ การเชิดชูยกย่องผู้ที่ปฏิบัติความดีเพื่อเป็นแบบอย่างในการประพฤติดี การแสวงหาสื่อเพื่อการสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรม ตลอดจนจนถึงการแสดงบทบาทที่เป็นกัลยาณมิตรจากครู และบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้สึก

อบอุ่น เป็นสุขใจ พร้อมทั้งจะพัฒนาจริยธรรมต่อไป ทั้งนี้เพราะการพัฒนาจริยธรรมต้องดำเนินควบคู่ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติไปพร้อมกัน

2. ในการปลูกฝังจริยธรรมนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงนั้น โรงเรียนจะต้องมีนโยบายที่จะพัฒนานักเรียนให้มีจริยธรรมอย่างชัดเจนและน่านโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง อีกทั้งการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ผลเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนา ต่อไป

สิ่งที่ตระหนักในการปลูกฝังจริยธรรม คือการพัฒนาจริยธรรมควรเป็นหน้าที่ของครูทุกคน ซึ่งสามารถสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน เช่นเดียวกัน การพัฒนาจริยธรรมจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ตลอดจนถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง